

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra

Bakalářská práce

Sociální pedagog ve středisku výchovné péče

Vypracovala: Bc. Kateřina Krejčová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jiří Kressa, Ph.D.

České Budějovice 2021

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina KREJČOVÁ**
Osobní číslo: **P18893**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Téma práce: **Sociální pedagog ve středisku výchovné péče**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Zásady pro vypracování

Cílem bakalářské práce bude zmapovat práci sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče nejen s dětmi ale také s jejich rodinami. Práce bude rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části budou zpracovány teoretické poznatky, které se týkají střediska výchovné péče, rizikové mládeže a profese sociálního pedagoga. V praktické části bude výzkum soustředěn na samotnou práci sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče. Použit bude kvalitativní výzkumný přístup a sběr dat pomocí rozhovorů a pozorování. Výběrovým souborem budou pracovníci vybraného střediska výchovné péče.

Rozsah pracovní zprávy: **40-50 stran**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- 1) HELUS, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. 2015.
- 2) HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 4. vydání. Praha: Portál. 2016.
- 3) LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum. 2011.
- 4) MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál. 2003.
- 5) SLOMEK, Z. Etopedie. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 2010.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. et Mgr. Jiří Kressa, Ph.D.**
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: 4. května 2020
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2021

L.S.

doc. RNDr. Helena Koldová, Ph.D.
děkanka

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 4. května 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu suvedeným ustanovením zákona č.111/1998Sb. zveřejněny posudky školitele aoponentů práce izáznam oprůběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20.4. 2021

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá profesním uplatněním sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče. Práce si klade za cíl zjistit, jak vnímají členové multidisciplinárního týmu střediska výchovné péče profesi sociálního pedagoga. Dalším cílem je práce zjistit, jak pracovníci multidisciplinárního týmu pohlíží na možnost zapojit do střediska výchovné péče sociálního pedagoga. Teoretická část se zabývá sociální pedagogikou, možnostmi studia tohoto oboru. Dále sociálním pedagogem, jeho kompetencemi a možnostmi jeho uplatnění. Další kapitolou teoretické části je potom věnována samotnému středisku výchovné péče a jeho multidisciplinárnímu týmu. Praktická část práce je pak věnována výzkumnému šetření. Je zde popsána metodika výzkumu, výzkumný soubor a důvod jeho výběru. V dalších kapitolách je popsán průběh výzkumu a výsledky a vyhodnocení odpovědí jednotlivých komunikačních partnerů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sociální pedagogika, sociální pedagog, středisko výchovné péče, uplatnění

ABSTRACT

Bachelor's thesis deals with the professional application of a social educator in an educational care centre. The aim of the work is to find out how the members of the centre's multidisciplinary team perceive the profession of social educator. Another aim is to find out how the staff of the multidisciplinary team views the possibility of involving a social educator in the centre of educational care. The theoretical section deals with social pedagogy, possibilities of studying this field. It is also focused on a social educator, his competences and possibilities of his application. The next chapter of the theoretical part is devoted to the educational care center itself and its multidisciplinary team. The practical part of the work is then devoted to research investigation. The methodology of the research, the research package and the reason for its selection are described here. The following chapters describe the progress of the research and the results and evaluation of the responses of each communication partner.

KEY WORDS

Social pedagogy, social pedagogue, educational care centre, application

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. et Mgr. Jiřímu Kressovi, Ph.D. za to, že práce mohla díky jeho cenným radám, připomínkám a času, který mě a mé práci věnoval, vzniknout. Dále bych ráda poděkovala všem participantům výzkumu, že obětavě a s nejvyšším možným zaujetím odpovídali na mé otázky. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a partnerovi za nekonečnou podporu a energii a důvěru.

OBSAH

1. SOCIÁLNÍ PEDAGOG	10
1.1. SOCIÁLNÍ PEDAGOG JAKO PROFESE	10
1.2. KOMPETENCE PRO PROFESI SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	11
1.3. PŘÍPRAVA SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	14
1.3.1. <i>Možnosti studia sociální pedagogiky v České republice</i>	14
1.3.1.1. Vyšší odborné školy	14
1.3.1.2. Vysoké školy	15
1.4. UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	17
1.4.1. <i>Resort školství</i>	17
1.4.2. <i>Resort spravedlnosti</i>	17
1.4.3. <i>Resort zdravotnictví</i>	18
1.4.4. <i>Resort sociálních věcí</i>	18
1.4.5. <i>Resort vnitra</i>	18
1.4.6. <i>Sociální pedagog</i>	18
2. STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE	19
2.1. ANALÝZA VÝKONOVÝCH UKAZATELŮ MŠMT PRO ROK 2020	20
2.2. ČINNOST STŘEDISEK VÝCHOVNÉ PÉČE	23
2.3. ODBORNÝ TÝM STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE	25
2.4. SPOLUPRÁCE STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE S RODINOU KLIENTA	27
2.4.1. <i>Navázání spolupráce s rodinou</i>	27
3. PRAKTICKÁ ČÁST	29
3.1. CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	29
3.2. CÍLE PRÁCE	30
3.3. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	30
4. METODIKA	30
4.1. POUŽITÁ METODIKA	30
4.2. CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	31
4.3. REALIZACE VÝZKUMU A ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	31
5. VÝSLEDKY	32
5.1. PRACOVNÍCI STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE	32
5.2. KOMPETENCE A OSOBNOST SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	33
5.3. UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA VE STŘEDISKU VÝCHOVNÉ PÉČE	37
6. DISKUZE	40

7. ZÁVĚR	41
8. ZDROJE	44
8.1. STUDIJNÍ PROGRAMY	47
9. PŘÍLOHY	49
9.1. PŘÍLOHA 1 – SCÉNÁŘ POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU	49
9.2. PŘÍLOHA 2 – SEZNAM ZKRATEK	50
9.3. PŘÍLOHA 3 – SEZNAM TABULEK	51
9.4. PŘÍLOHA 3 – SEZNAM GRAFŮ	52

1. Sociální pedagog

1.1. Sociální pedagog jako profese

Sociální pedagogiku můžeme řadit pod tzv. pomáhající profese. Tedy profese, jejichž posláním je péče o klienty, a to v různém druhu. Výjimkou není ani podpora klientů, kterou chce pracovník pomáhající profese docílit klientova pocitu spokojenosti a vyrovnanosti. Povzbuzení klienta by, dle Krause a Poláčkové (et al., 2001), mělo klientovi pomoci se vyrovnat s náročnou životní situací ale i pomoci s osobnostní proměnou.

Kraus (2001) poukazuje na nejzákladnější problém v definování profese sociálního pedagoga tak, že všechny charakteristiky jsou pouze modelové. Naopak Procházka (2012) vidí problematiku ve velmi širokých a komplexních znalostech, které mají interdisciplinární povahu. Tyto znalosti jsou vždy spojeny s určitou preventivní, intervenční nebo výchovnou činností. Tyto činnosti žádají po sociálním pedagogovi také určité osobnostní kvality, mezi těmi Procházka (2012) zdůrazňuje hlavně přirozenou autoritu.

Emmerová (2009) se přiklání k velmi širokému spektru, kde může sociální pedagog působit. Stejně tak Emmerová (2009) vyjmenovává cílové skupiny sociálního pedagoga, kterou jsou děti, mládež i dospělí. Sociální pedagog se může zaměřovat na práci s rodinou, práci s menšinami, prevenci ve školách a školních třídách, na děti a jejich volný čas, práci s rizikovými skupinami nebo například nezaměstnanou mládež.

Problém nastává i v legislativě, kdy zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících nezná pojem sociální pedagog. Sociální pedagogiku jako vystudovaný vysokoškolský obor upravuje zákon 563/2004 Sb., pouze na profesi vychovatele. Dalším zákonem, který by mohl definovat, už jen z názvu oboru či profese, profesi sociálního pedagoga je zákon 108/2006 Sb. Ten ale pojem sociálního pedagoga opět nevynezuje, ani se o ní nezmiňuje. Najdeme zde opět zmínku o studiu sociální pedagogiky, které v §110 zákon uvádí, jako dostatečné vzdělání pro výkon profese sociálního pracovníka.

Hroncová (2010) uvádí, že absolventi vysokoškolského programu sociální pedagogika nalézají uplatnění v podobných oborech jako absolventi oboru sociální práce. Jde tedy o

oblasti veřejné sociální správy, úřady práce ale také v sociální kuratele nebo na odboru sociálněprávní ochraně dětí.

Definovat sociálního pedagoga můžeme například tak, že, sociální pedagog je profesionální pracovník, který organizuje na profesionální úrovni výchovný proces, kterým působí na cílové skupiny jako jsou děti, mládež, dospělí. Výchovný proces vede směrem k optimálnímu osobnostnímu rozvoji jedinců, a to především v jejich volném čase a snaží se i o integraci svých cílových skupin. (Kraus in Kraus, Poláčková et al., 2001). Bakošová (2008) tvrdí, že sociální pedagog je odborník, který je teoreticky i prakticky připravený vysokoškolským studiem magisterského programu v oboru pedagogika, filosofie, či oborech pedagogického nebo sociálního zaměření. Bakošová (2008) vymezuje, sociálního pedagoga jako odborníka, který má kompetence pro pomoc a podporu dětí, mládeže, dospělých a rodičů. V kompetencích se autorka zmiňuje hlavně o možnosti pomoci při sociálním vyčlenění, pomoc se zkvalitněním života prostřednictvím výchovy nebo například poskytování prevence a poradenství.

Kraus (2008) upozorňuje, že funkce sociálního pedagoga je i podpora rozvoje osobnosti, motivace ke správnému životnímu stylu a smysluplnému naplňování volného času. Právě toto jeho působení naplňuje i jeho další činnosti jako je prevence, kterou by měl sociální pedagog realizovat hlavně u cílových skupin dětí a mládeže.

1.2. Kompetence pro profesi sociálního pedagoga

Popis jakékoli profese je určován profesními kompetencemi. Kompetence sociálního pedagoga by měli zahrnovat vědomostní výbavu, sociální ale i praktické dovednosti, kompetence zahrnují i postoje a zkušenosti.

Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice vytvořila dokument s názvem Standardy vzdělávání v oblasti sociální pedagogiky. V nich je možné naleznout i relevantní profese, které mohou všichni s adekvátním vzděláním sociálního pedagoga vykonávat. Přes to všechno je důležité zmínit, že obor sociální pedagogika reaguje hlavně na současné společenské problémy. Jedná se tedy o vědu neustále se vyvíjející, a to jak v teorii, tak v praxi a oboru působnosti.

Klíčové kompetence definují ale Belz a Siegrist (2001, s. 173) takto: „*Klíčové kompetence jsou takové znalosti, schopnosti a dovednosti, které vedou k takovým kompetencím, které mohou člověku pomoci zastávat velký počet pozic a funkcí a které jsou vhodné ke*

zvládání problémů celé řady většinou nepředvídatelně se měnících požadavků v průběhu života.“

Kompetencí můžeme rozumět i jakési požadavky na vědomostní vybavení a škálu praktických dovedností.

Dle Průchy (2003) jsou kompetence definovány jako soubor všech profesních dovedností a dispozic, kterými má být pracovník vybaven. Díky nim může pracovník efektivně vykonávat své povolání. Dle Průchy (2003) mezi osobnostní kompetence můžeme zařadit schopnost řešit problémy, tvořivost, zodpovědnost, do profesních potom můžeme řadit kompetence řídicí, diagnostické nebo komunikační.

Bakošová (2008) uvádí kompletní a výstižný přehled kompetencí sociálního pedagoga:

1. Výchovné a vzdělávací kompetence

Díky těmto kompetencím je sociální pedagog kompetentní k vytváření teorií sociální pedagogiky, a to na základě domácích i zahraničních pramenů. Lze tedy říci, že sociální pedagog na základě evidence based praxe může zavádět nové přístupy, metody a techniky práce s klientem, nebo například v řízení kvality zařízení ve kterém působí. Dále sociální pedagog na základě této kategorie kompetencí může vytvářet vzdělávací projekty pro děti, mládež, dospělé, rodiče, jednotlivce ale i skupiny a komunity.

2. Reedukační kompetence

Převýchovná kompetence umožňuje sociálnímu pedagogovi diagnostikovat různé problémové situace a může zahájit jejich intervenci. Jako jednu z nejvhodnějších metod převýchovy používá nepřímé působení. To je postaveno na principech pomoci a podpory a umění řešit problémové situace.

3. Poradenská kompetence

Z pohledu této kompetence se jedná o pomoc klientovi ve zorientování se ve své životní situaci a zvolit vhodné přístupy. Klientovi by měl pomoci identifikovat problémy a znát možná řešení. V této kompetenci je důležitá empatie a také dobrá efektivní komunikace. Efektivní komunikací není myšleno pouze aktivní naslouchání, ale také komunikace odborných pojmů na úrovni klientových schopností – tedy popis možností v jazyku klienta. Kraus (2008) zmiňuje, že kompetence sociální komunikace je pro sociálního pedagoga důležitá z hlediska možnosti správné diagnostiky.

4. Preventivní kompetence

Sociální pedagog může realizovat univerzální prevenci, která si klade za cíl vytvořit atmosféru přijetí a pochopení klientovi situace i chápání problému klientem. Překonávání předsudků a stereotypů je možné právě formou univerzální prevence, jako jsou ukázky práce s určitou cílovou skupinou nebo poskytování informací.

Sekundární prevenci provádí sociální pedagog se zaměřením na cílovou skupinu, například mladých lidí.

5. Manažerská kompetence

Sociální pedagog by měl být schopen koordinovat spolupráci s odborníky a institucemi, které poskytují pomoc tomu, kdo ji potřebuje.

Határ (2007) řadí ke klíčovým kompetencím sociálního pedagoga kompetenci edukativní – pokud se jedná o sociálního pedagoga, který se zaměřuje na děti a mládež. Dalšími kompetencemi je například kompetence diagnostická, prognostická, sociálně výchovná prevence, manažerská a organizační kompetence a například i kompetence administrativní.

Dle Krause (2008) by měl sociální pedagog disponovat těmito kompetencemi:

- Vědomosti na úrovni širšího společenskovedního základu. Tedy základy biomedicíny, poznatky ze sociální politiky, z pracovního práva, dále poznatky ze speciální pedagogiky a pedagogiky volného času. Dalším okruhem vědomostí by pak měly být metody a techniky výchovné praxe, teorie komunikace a znalosti managementu a personalistiky.
- Asertivní řešení problémů je další klíčovou kompetencí, stejně jako vytváření projektů v zájmových činnostech.
- V neposlední řadě autor ke kompetencím řadí vlastnosti osobnosti, tedy psychické i fyzické předpoklady. Za nejdůležitější považuje vyzrálost osobnosti, vyrovnanost, emocionální stabilitu, sebekontrolu, sebereflexi, ale i trpělivost, vlídnost a proaktivní přístup k řešení problémů i ke klientovi. Komunikativní a proaktivní přístup zdůrazňuje jako jednu z klíčových kompetencí i Lorenzová (2017). Stejně tak poukazuje na osobnostní rysy sociálního pedagoga Kopřiva (2013), který říká že nejdůležitější je náklonost, vlídnost a vyrovnanost. Tyto

vlastnosti také definuje autor jako ty, které klienti na pomáhajících pracovnících nejvíce oceňují.

1.3. Příprava sociálního pedagoga

Kapitola je zařazena s ohledem na zaměření práce, jejímž cílem je popsat pohled specializovaných pracovníků střediska výchovné péče na profesi sociálního pedagoga. Kapitola se vzděláním a požadavky na sociálního pedagoga zařazují pro ucelení pohledu na tuto profesi a také na náročnost přípravy na tuto profesi. Zároveň kapitola ukazuje, jak je studium a příprava na profesi sociálního pedagoga rozšířená a na vysokých školách se jí dostává stále větší pozornosti.

Sociální pedagogika jako studijní obor u nás vznikala na konci 20. století a velmi souvisel se společenskými a politickými změnami. Tyto změny zasáhly sektor školství a ovlivnily výchovný a vzdělávací proces (Coufalová, 2006). Zvýšila se poptávka po kvalifikovaných odbornících, kteří by se mohli podílet na řešení praktických i teoretických problémů v sociální oblasti.

Jako studijní obor se začala sociální pedagogika vyučovat na českých vysokých školách v roce 1997. Již před tímto rokem se ale ve studijních plánech vysokých škol objevovala sociální pedagogika jako samostatný předmět jak na pedagogických, tak i na filosofických fakultách (Coufalová, 2006). Počátky vzniku vyšších odborných škol také podpořily vývoj studování oboru sociální pedagogiky svou nabídkou.

1.3.1. Možnosti studia sociální pedagogiky v České republice

V současnosti je možné v České republice studovat samostatný obor Sociální pedagogika případně lze obor studovat s určitým zaměřením.

1.3.1.1. Vyšší odborné školy

Na vyšších odborných školách lze studovat studijní program Sociální pedagogika a to formou denního i kombinovaného studia s délkou studia 3 roky.

Studium tohoto formátu poskytují tyto školy:

- Jabok – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická
 - o Obor: Sociální pedagogika a teologie se zaměřením na
 - Sociální práci
 - Speciální pedagogiku

- Forma: denní i kombinovaná
- Jahodovka – Vyšší odborná škola sociálně právní
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: denní i kombinovaná
- Střední pedagogická škola, gymnázium a vyšší odborná škola Karlovy Vary, p.o.
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: denní i kombinovaná
- Obchodní akademie a Vyšší odborná škola sociální, Ostrava-Mariánské Hory, p.o.
 - Odbor: Sociální pedagogika
- Vyšší odborná škola pedagogická a sociální a Střední pedagogická škola Kroměříž,
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: denní i kombinovaná

1.3.1.2. Vysoké školy

Od akademického roku 2020/21 lze studijní obor sociální pedagogika studovat v bakalářském programu na těchto fakultách:

- Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční
- Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika a volný čas
 - Forma: prezenční
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: kombinovaná
- Masarykova univerzita, Filosofická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika a poradenství
 - Forma: prezenční
- Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií

- Obor: Sociální pedagogika
- Forma: prezenční i kombinovaná
- Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika – specializace Prevence sociálně patologických jevů
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika – specializace Výchova ve volném čase
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: kombinovaná
- Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční i kombinovaná

Na navazující magisterské studium lze nastoupit na tyto univerzity:

- Univerzita Karlova, Filosofická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Masarykova univerzita, Filosofická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika a poradenství
 - Forma: prezenční
- Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční i kombinovaná

- Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika – specializace Projektování a management
 - Forma: prezenční i kombinovaná
 - Obor: Sociální pedagogika – specializace Výchovné poradenství
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční i kombinovaná
- Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta
 - Obor: Sociální pedagogika
 - Forma: prezenční i kombinovaná

1.4. Uplatnění sociálního pedagoga

Sociální pedagogika spadá do oblasti pedagogických věd, tím pádem mají absolventi oboru Sociální pedagogika možnost zastávat i další povolání. Tato povolání sice přímo nemusí vyžadovat absolvování studia sociální pedagogiky, ale uznávají kvalifikační předpoklady jakéhokoli vysokoškolského vzdělání v pedagogické či společenskovední oblasti. Kraus a Poláčková (2001) uvádějí některé možnosti uplatnění sociálních pedagogů v různých resortech společnosti.

1.4.1. Resort školství

V tomto resortu je pro sociálního pedagoga možné se realizovat ve školních klubech družinách nebo domovech mládeže. V zařízeních ústavní výchovy se jedná o instituce ochranné výchovy, dětské domovy a systémy preventivně výchovné péče jako jsou krizová centra, střediska pro mládež, nebo střediska výchovné péče. V neposlední řadě se může sociální pedagog realizovat také v naplňování volného času dětí a mládeže a své uplatnění může najít například v domech dětí a mládeže nebo střediscích a stanicích volného času (Határ, 2016).

1.4.2. Resort spravedlnosti

V této oblasti může sociální pedagog působit jako vychovatel v nápravném zařízení, věznicích nebo na institutu probačního úředníka (Educationsupport, 2020).

1.4.3. Resort zdravotnictví

V resortu zdravotnictví najdeme sociálního pedagoga například v psychiatrických nemocnicích či rehabilitačních institucích. Zde většinou působí jako pedagog volného času a koordinátor volnočasových aktivit pro pacienty zdravotnických zařízení (Matoušek, 2003).

1.4.4. Resort sociálních věcí

V této oblasti může sociální pedagog působit jako sociální asistent, v protidrogových kontaktních centrech, jako sociální kurátor pro děti a mládež, v institucích zabývajících se sociální a resocializační péčí s cílovou skupinou seniorů nebo v ústavech sociální péče (Matoušek, 2013).

1.4.5. Resort vnitra

Zde můžeme sociálního pedagoga najít v utečeneckých táborech a nápravných zařízeních (Gulová, 2006).

1.4.6. Sociální pedagog

Povolání s názvem sociální pedagog v české legislativě sice nefiguruje, ale přesto je možné jej vykonávat. Zásahu na tom mají hlavně Operační programy Evropského sociálního fondu. V programovém období 2013 – 2017 šlo hlavně o Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (dále jen OP VK) a v období 2014 – 2020 šlo o Operační program Výzkum a vývoj pro inovace (dále jen OP VaVpl).

Školy si v rámci operačních programů mohly v období 2016 – 2017 žádat o financování vlastních projektů. Vycházet měly ze šablon, které vytvořilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. A právě v těchto šablonách jsou zařazeny aktivity na personální podporu ve školách, kde se objevuje i financování pozice sociálního pedagoga. V současnosti není jasné, kolik škol si o financování pozice sociálního pedagoga zažádalo, je ale možné dohledat, na které školy se díky šablonám sociální pedagog dostal.

Sociální pedagog do škol z roku 2015 je název dokumentu a studie proveditelnosti, která se zabývá situací sociálních pedagogů v českém školství, analyzuje situaci a predikuje vývoj. Dokument zdůrazňuje potřebnost sociálně-pedagogické prevence a intervence, která by mohla a měla být realizována sociálními pedagogy přímo na školách. Autoři studie dochází k závěru, že sociální pedagog by na školách i v české legislativě měl

rozhodně figurovat. V dokumentu autoři navrhnou i opatření, díky kterým by bylo možné profesi sociálního pedagoga začlenit jako profesi působící na školách.

2. Středisko výchovné péče

Výchova dětí se v průběhu let stává stále důležitějším tématem a v průběhu mnoha generací se na ni hledí stále větším drobnohledem jak ze strany veřejnosti, tak i ze strany samotných rodičů. Právě rodičů se výchova dotýká přímo a nejvýrazněji a je pro ně tedy, zcela jasně, nejtěžší pod tímto drobnohledem obstát. Uklidňujícím prvkem pro ně proto může být fakt, že ať vznikne jakýkoli problém, který se zdá nad jejich síly, mají tyto rodiny, a hlavně tito rodiče možnost podpory a pomoci. O podporu a pomoc se rodiče, kteří nenalézají pro svou situaci s dítětem východisko mohou obracet na ziskové i neziskové organizace, organizace státní i nestátní. Poskytování služeb právě pro tuto specifickou skupinu se za dlouhá léta stalo velmi komplexním balíkem, který je nedílnou součástí společnosti a pomáhá držet a naplňovat instituci rodiny. Jednou z možností, kam se rodiny mohou obracet, a kde jim bude poskytnuta podpora je středisko výchovné péče, které spadá pod resort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). MŠMT tedy také charakterizuje vznik i fungování středisek výchovné péče, a to jako zařízení, která poskytují preventivně výchovnou péči pro žáky i studenty. Zároveň svou pomoc středisko poskytuje rodičům, škole i dalším institucím. Středisko výchovné péče necharakterizují jen orgány veřejné moci, ale také zákon, a to konkrétně zákon 109/2002 Sb. §17 odst. 1, který říká, že středisko výchovné péče poskytuje „*všestrannou preventivní speciálně pedagogickou péči a psychologickou pomoc dětem s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a dětem propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění již vzniklých poruch chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji dětí, pokud u nich nenastal důvod k nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy.*“

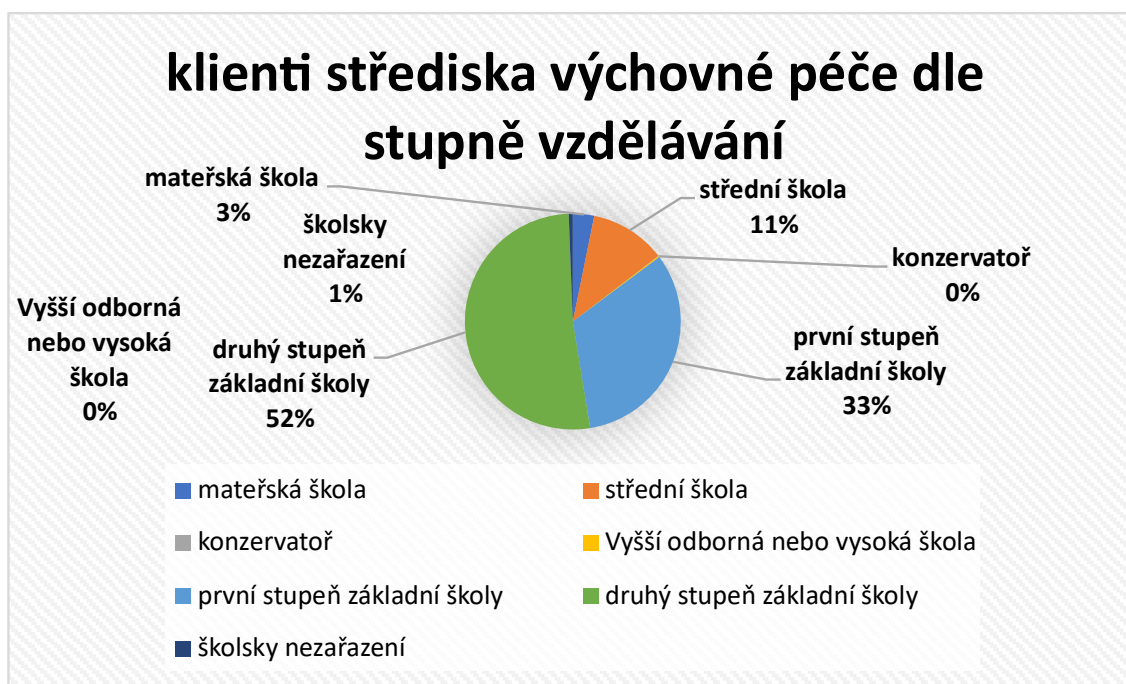
Dle NVÚ (2021) předchází střediska výchovné péče (dále jen SVP) vzniku a rozvoji negativních projevů chování dětí nebo narušení jejich zdravého vývoje. Jedlička (2015) popisuje činnost středisek výchovné péče na úrovni druhé hladiny prevence rizikových forem chování. Jde tedy o školní populaci, která je přímo ovlivněna sociálně rizikovými jevy, a přitom je bez vnějšího terapeutického zásahu.

Důležité je zdůraznit tento fakt hlavně proto, že veřejnost se často mylně domnívá, že SVP jsou jakousi formou nařízené ústavní či ochranné výchovy, ústavní a ochrannou výchovu mohou provádět pouze zařízení, která jsou k tomu určena. Pravdou je, že dle §16 odst. 1 písm. c) zákona 109/2002 Sb. může soud rozhodnout o zařazení dítěte do střediska nebo o výchovném opatření zahrnujícím docházku do střediska výchovné péče. Novosad (2006) vidí SVP jako zařízení, které má možnosti a nástroje k tomu, aby rozpoznalo prvotní náznaky poruch chování u dítěte či mladistvého. Díky své systematické práci s těmito dětmi či mladistvými může zabránit rozšíření a plnému propuknutí poruchy chování. Vocílka (1997) vidí jako hlavní cíl SVP podchycení problémů v procesu vývoje jedince, stejně tak i poskytnutí rad či nabídku systematické péče, která by měla předcházet vzniku závažnějších problémů. Autor jako závažnější problémy vidí například kriminalitu nebo psychické poruchy.

2.1. Analýza výkonových ukazatelů MŠMT pro rok 2020

Dle výkonových ukazatelů MŠMT pro roky 2019 a 2020 je v České republice celkem 33 středisek výchovné péče, ve kterých je dohromady evidováno celkem 14919 klientů, z toho 132 cizinců. Graf číslo jedna (graf č.1) znázorňuje současnou situaci umístěných klientů ve vztahu k jejich zařazení v systému vzdělávání. Můžeme z něj vyčíst, že nejvíce dětí využívajících služeb střediska výchovné péče se nachází v primárním stupni vzdělávání, celých 11 589 z toho na druhém stupni téměř 2/3 z nich – 7 120. Velmi překvapivý je i fakt, že služeb střediska využívají i děti z mateřských škol, kterých je přibližně 440. Oproti těmto číslům konzervatoře, vyšší odborné a vysoké školy hrají pouze minimální část v klientele zařízení SVP. Z konzervatoří je zde evidováno 5 klientů, z vyšších odborných nebo vysokých škol pak 25. Ze středních škol pak SVP evidují 1 560 klientů. Posledním nezmíněným údajem jsou první stupně základních škol, z této skupiny žáků využívá služeb středisek výchovné péče 4470 klientů. Ve výkonovém ukazateli jsou zmíněny i tzv. školsky nezařazení, které ukazatel dále dělí na klienty v předškolním věku, kterých čítá 23 a klienty po skončení školní docházky kterých je 60. Středisek výchovné péče poskytujících ambulantní službu je v České republice 32, ambulantní služba SVP čítá celkově 13 476 klientů. Službu internátní poskytuje pouze 18 středisek a ubytováno je zde 1225 klientů. V obou službách platí to, co ukazuje graf č.1, tedy že nejvíce klientů využívajících služeb SVP je z druhého stupně základních škol.

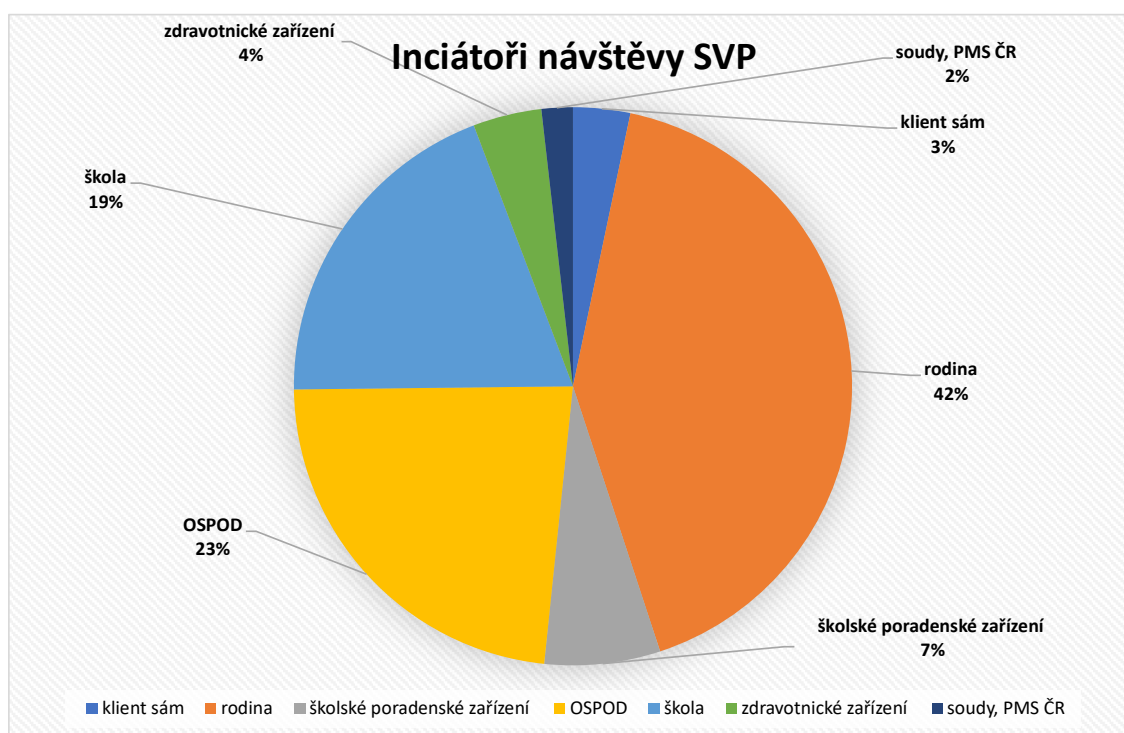
Graf č.1: Klienti střediska výchovné péče dle stupně vzdělání

zdroj dat: Výkonové ukazatel MŠMT

Z dalších zdrojů MŠMT můžeme vyčíst i nejčastější iniciátory příchodu klienta do střediska výchovné péče. Z grafu č.2 můžeme vidět, že klienta do zařízení nejčastěji přivádí rodina nebo Orgán sociálně-právní ochrany dětí, dalšími možnými iniciátory může být například zdravotnické zařízení, soud nebo dokonce klient sám.

Graf č.2 : Iniciátoři návštěvy SVP

zdroj dat: Výkonové ukazatele MŠMT

Mezi důvody příchodu jsou nejčastěji školní problémy – 5 413 případů, rodinné problémy – 3981 případů, které zahrnují i 86 případů sexuálního zneužívání a osobnostní problémy, u kterých je počet případů 3240. Za zmínku stojí i porovnání případů zneužívání návykových látek – 299 a kriminálního chování, které má počet případů dvakrát vyšší 720.

Posledním ukazatelem středisek výchovné péče, který je zmíněn s ohledem na téma práce, je ukazatel odborných pracovníků v zařízení. Celkem ve všech zařízeních pracuje 529 fyzických osob, z toho 175 speciálních pedagogů, 89 psychologů, 121 vychovatelů a 85 asistentů pedagoga a dále 45 sociálních pracovníků. Sociální pedagogy tedy zatím ve výčtu pozic pracujících ve střediscích výchovné péče může hledat pouze pod jednotnou kolonkou „ostatní odborní pracovníci“ která čítá přesně jednoho zástupce a to už od roku 2015, kdy tato kolonka byla do výkonových ukazatelů zahrnuta.

2.2. Činnost středisek výchovné péče

Činnost SVP neupravuje pouze zákon 109/2002 Sb., Hlava III, ale i vyhláška č. 458/2005 Sb. §2 odst. 1. A umožňuje zařízením SVP vykonávat svou činnost ve třech základních odvětvích:

1) Diagnostické služby

- a. Psychologická diagnostika osobnosti vypracovaná odborným psychologem
- b. Speciálně pedagogická a pedagogicko-psychologická diagnostika poruch chování
- c. Sociální diagnostika podmíněnosti příčin poruch chování

2) Preventivně výchovné služby

- a. Výchovně vzdělávací činnost zaměřená na předcházení poruchám chování nebo jejich nápravu včetně sociálně rehabilitační činnosti
- b. Vypracování individuálního výchovného plánu podle § 3 odst. 4 a podpora klienta při naplňování tohoto plánu a jeho cílů
- c. Jednorázové, krátkodobé a dlouhodobé vedení klientů formou individuální, skupinové a rodinné terapeutické činnosti
- d. Vypracování a uskutečňování speciálně pedagogických a terapeutických programů cílených na potřeby jednotlivých klientů
- e. Zpracování a realizace cíleného speciálně pedagogického programu pro třídní kolektivy při předcházení a při řešení sociálně patologických jevů na podnět školy nebo školského zařízení

3) Poradenské služby

- a. Poradenská intervence včetně telefonické intervence a psychologická podpora poskytovaná klientovi, jenž je v obtížně řešitelné životní situaci
- b. Poradenská činnost zaměřená na předcházení vzniku sociálně patologických jevů, na řešení problémů vzniklých v důsledku poruch chování klienta a nežádoucích vlivů a odborná činnost zaměřená na podporu při začleňování klienta do společnosti

- c. Poskytování informací zaměřených na vhodnou volbu a zvládnutí profesní přípravy a podpora klienta při snaze získat kvalifikaci potřebnou pro lepší uplatnění na trhu práce

Důležitost a potenciál mají SVP hlavně v tom, že jejich služby je možné poskytovat jak ambulantně, tak internátně. Internátní služba střediska trvá většinou dva měsíce a lze jí prodloužit. Je možné služby také kombinovat, kdy internátní služba je poskytována dítěti a společná ambulantní sezení absolvují rodiče s internátně umístěným dítětem. Je možné ambulanci poskytovat i pouze rodičům bez účasti dítěte, pokud to vyžaduje situace. Výstupem z internátního pobytu je zpracovaná závěrečná zpráva, která obsahuje podrobnou diagnostiku klienta, dále také výsledky a naplněné cíle a úkoly, které se snažil plnit během pobytu v SVP a také doporučení do budoucna, která jsou nejen pro klienta a jeho rodiče, ale také pro školské zařízení, které klient navštěvuje (vyhláška č. 458/2005 Sb.). Dle Pešatové (2007) je cílem pobytu komplexní psychologické vyšetření a diagnostika. Autorka dále uvádí, že po dobu pobytu klientů jim je poskytnuta terapeutická, materiální a výchovně-vzdělávací péče.

Ambulantní péče je v SVP zcela bezplatnou poskytovanou službou, zatímco při internátní péči hradí rodiče dítěte stravu a tzv. minimální sazbu za stravu a ubytování klienta. Internátní pobyt klienta v SVP umožňuje pracovníkům úzkou spolupráci s klienty, proniknutí a rozklíčování kmenového problému v chování a následnou intervenci. Právě intervence by měla pomoci toto chování změnit.

Zařízení SVP mohou dále poskytovat i poradenství, zpravidla se tak stává v tzv. poradenských dnech. Toto poradenství je dostupné pro všechny, tedy i rodiny, kteří nejsou klienti SVP a v rámci těchto poradenských dnů je zde snaha o podporu všech rodin. SVP se snaží ulehčit rodičům přístup k informacím i pomoci. Tyto poradenské dny mohou probíhat i ve spolupráci s dalšími subjekty a orgány, například orgánem sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). OSPOD je důležitý i pro celkové fungování SVP, kdy se jeho pracovníci účastní například případových konferencí umístěných dětí a společně konzultují výsledky a další doporučení pro výstupní správy jednotlivých klientů. SVP dále může navazovat spolupráce například se školami. Pokud školy mají zájem o pohovor s pracovníky SVP kvůli problému v chování dítěte, pak může středisko výchovné péče uskutečnit poradenský den na školách. Konzultovat mohou ale jen sami učitelé a

to nejen při poradenském dnu, ale také při ambulantních hodinách přímo ve středisku výchovné péče. V poslední době se SVP zajímají také o fungování klienta v jeho přirozeném prostředí, kterým je samozřejmě rodina, ale také školní třída. Proto se do hledáčku SVP nezdávka dostávají celé třídy, jejich kolektivy a klima třídních kolektivů, které může mít velký vliv na chování klientů středisek výchovné péče. Na školách proto probíhají programy, které mají za úkol ukázat řešení problémových třídních kolektivů, jako je například šikana. Jsou to totiž právě problémy ve školním prostředí, které z dítěte často udělají klienta střediska výchovné péče.

2.3. Odborný tým střediska výchovné péče

Ve středisku výchovné péče pracují pedagogičtí pracovníci, speciální pedagogové a psychologové, na které je možné se obrátit v případě, že se u dítěte začnou projevovat problémy v chování (Šišková, 2013).

Pedagogičtí pracovníci jsou nuceni prokázat odbornou pedagogickou způsobilost k výkonu této činnosti. Nutnost tohoto prokázání je dána zákonem č. 563/2004 Sb. §3, kde je pedagogický pracovník charakterizován takto: *„pedagogický pracovník je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.“*

Nejdůležitějším pracovníkem, který zaštiťuje celé středisko je vedoucí střediska, jeho prací je dle Vocílky (1997) nejen řízení střediska a administrativa, ale také koordinace vnitřních i vnějších vztahů instituce a také se aktivně podílí na přímé práci s klienty. Vedoucí dále odpovídá za organizační strukturu, obsahovou a odbornou úroveň práce SVP a podílí se i na jeho propagaci.

Dalším pracovníkem, který je významný pro práci s dětmi a mladistvými umístěnými nebo doporučenými do střediska výchovné péče, je psycholog. Psycholog vede a spravuje veškerou psychodiagnostiku dětí. Ze zdrojů současného školství můžeme říci, že se vyšetřují stále mladší děti. V SVP je naprostá většina dětí právě školního věku. Šnýdrová (2008) tvrdí, že v době školní docházky se u dětí mohou projevovat stavy, které vyžadují psychologické vyšetření. Šnýdrová (2008) jmenuje například vážnější prospěchové potíže, poruchy pozornosti, plachost, koktání, pomočování, agresivita nebo krádeže. Dle Vocílky (1996) se dále psycholog podílí na sestavování individuálního

výchovného plánu klienta, připomínkuje zvolené metody práce a doporučuje opatření, která mají zvýšit efektivitu zvolených metod.

Speciální pedagog či pedagogové, jsou dalším nepostradatelným článkem týmu zařízení SVP. Speciální pedagog má na starosti nejen speciálně-pedagogickou diagnostiku dítěte, ale také terapeutické vedení, podílí se na zpracování závěrečné zprávy dítěte, které absolvuje pobyt. Náplní práce etopeda je dle Vocílky (1996) poskytování odborných konzultací i pro učitele školy, kam dochází klient střediska. Speciální pedagog by měl mít nejen profesní, ale také osobnostní kvality, které mu pomohou navázat terapeutický vztah s klientem SVP. Vyskočilová (2013) pro terapeutický proces, který tedy musí speciální pedagog s klientem SVP navázat, definuje jako nejdůležitější stavební kámen procesu důvěry. Právě důvěra je dle Vyskočilové (2013) spojena s otevřeností, možností sdílení intimity a kompletní pravdy, kterou klient nikdy nikomu nemusel přiznat. Právě tato důvěra a otevřenost může sociálnímu pedagogovi pomoci přiblížit se svému klientovi.

Sociální pracovník v zařízeních středisek výchovné péče je orientován na kontakt s rodinou dítěte a jeho náplní práce je zmapovat rodinné klima a vztahy, proniknout do jádra celého problému, se kterým rodina přichází. Sociální pracovník tedy provádí sociální anamnézu a nabízí služby SVP (Vocílka, 1997). V postupech práce sociálního pracovníka můžeme zaznamenávat pět základních etap sociální práce. První a velmi důležitou etapou je etapa sociální evidence a první kontakt s klientem (Gulová, 2011). Součástí práce sociálního pracovníka je i poskytování poradenství.

Pokud má SVP ve své nabídce internátní služby je nutné už z povahy služby mít obsazenou pozici pedagoga, který má náplň práce velmi podobnou, jako pedagog na základní škole. Tedy vyučuje klienty zařízení. Dle Vocílky (1996) dále provádí vstupní zjištění znalostí, ověřuje úroveň poznatků a dovedností získaných v průběhu pobytu, vede dokumentaci o klientech v rámci své působnosti. Důležitou úlohou je i vyjádření do závěrečné zprávy, která je následně předána vzdělávací instituci, kterou klient bude navštěvovat po ukončení internátního pobytu.

Posledními nutnými odbornými profesemi pro fungování SVP jsou vychovatelé a asistenti pedagoga, kteří naplňují volný čas klientů prostřednictvím výchovného a

vzdělávacího procesu. Vychovatelé se dále podílí i na práci s rodinou a zpracovávají průběžné hodnocení svých svěřenců (Vocílka, 1997).

2.4. Spolupráce střediska výchovné péče s rodinou klienta

Jak už bylo zmíněno v předešlých odstavcích, spolupráce klienta, jeho rodina a SVP je zcela dobrovolná a má preventivní charakter. Důležitost dobrovolného rozhodnutí vnímá i Vocílka (1997), který říká, že pokud rodina nespolupracuje, a nesnaží se o změnu přístupu jak k dítěti samotnému, tak k výchově, ztrácí odborná práce s ní jakýkoli smysl a účinek. Pokud je dítěti uloženo docházet či absolvovat pobyt ve středisku výchovné péče soudní cestou, je důležité přimět rodiče ke spolupráci a přesvědčit je o benefitech, které pobyt či ambulantní poradenství může pro rodiče i dítě přinést. Autor dále uvádí, že pokud rodina spolupracuje pouze zdánlivě a její každodenní fungování jakkoli narušuje proces práce SVP s dítětem, je lepší dítěti navrhnout internátní formu péče ve středisku. Prevendráková (2001) ukazuje možnosti, jak identifikovat neochotu rodičů spolupracovat. Dle autorky jsou nejčastějšími výmluvami ty na nedostatek času. Pokud se rodiče začnou kdykoli během konzultací vymlouvat, je pravděpodobné, že ke spolupráci nejsou dostatečně motivováni nebo nemají ve středisku, popřípadě pracovníka, který s nimi konzultace vede, důvěru.

2.4.1. Navázání spolupráce s rodinou

Tuto kapitolu zařazují, neboť navázání kontaktu nejen s klientem, ale i s jeho rodiči či jinými zákonnými zástupci vnímám jako jednu z nejdůležitějších částí celého preventivního procesu. Pokud se totiž právě při navazování spolupráce nepodaří pracovníkovi SVP namotivovat rodiče pro spolupráci, může se stát, že problém, se kterým rodiče přišli, dále odmítnou řešit s jakoukoli institucí. Z hlediska tématu práce zařazují kapitolu hlavně s ohledem na sociálního pedagoga, který je kompetentní právě k vedení konzultací s rodiči a jeho kompetence jsou v souladu s tím, jak odborná literatura popisuje pracovníka střediska výchovné péče, který má péči o rodiče a konzultace s nimi na starosti.

Dle Michalové (2007) je nutné přistupovat k problému, se kterým rodina přichází ne jako k problému samotného dítěte či mladistvého, ale jako k problému celé rodiny. Autorka zmiňuje, že rodiče mohou trpět pocitem viny nebo dokonce úplného vlastního selhání. Pokud si rodiče s těmito problémy neumí poradit, mohou je pak přenášet zpět na dítě.

Je proto důležité, řešit problém komplexně s celou rodinou zejména proto, aby nedošlo k většímu a závažnějšímu vyhrocení situace.

Vocílka (1996) dále zmiňuje důležitost prvního kontaktu pracovníků SVP s rodinou. Tvrdí, že pokud pracovník, který rodinu přijímá, dokáže navodit atmosféru, kde se samotní rodiče budou cítit pochopeni, bude se oběma stranám snáze hledat řešení a je zde předpokládána větší snaha ze strany rodičů o zlepšení situace.

Mnoho publikací se zabývá teorií prvního dojmu. Nejinak je tomu i u pracovníka SVP při prvním setkání s rodinou. Michalová (2007) tvrdí, že jen na základě prvního dojmu se rodiče rozhodnou, zda od pracovníka SVP přijmou nabídku pomoci či nikoli. Rodiče by proto měli na první schůzce obdržet adekvátní informace jako například: obecné informace o středisku výchovné péče, možnostech pomoci, metodách práce nejen s dítětem ale také s nimi samotnými.

Michalová (2007) uvádí několik zásad, které by na úvodní konzultaci měl pracovník SVP dodržovat:

- Věnovat rozhovoru přiměřenou dobu

Pracovník by si na první schůzku měl vyhradit dostatek času a na rodiče nespěchat. Pokud pracovník dostatek času nemá, je doporučeno sjednat si schůzku na jiný den a zbytečně sezení neurychlovat.

- Aktivně naslouchat

Je důležité, aby pracovník uměl rodiče vyslechnout a uměl prokázat jistou empatii k jejich situaci. Pochopení je základním stavebním kamenem důvěry mezi rodiči a pracovníkem střediska výchovné péče.

- Sledovat nonverbální a paralingvistické projevy při komunikaci

Verbální složky komunikace jistě při prvním sezení patří k těm, kterým by měl pracovník SVP věnovat největší pozornost. Zapomínat by ale neměl ani na čtení neverbálních projevů. Ty mohou odhalit projevy pocitů viny, nejistoty nebo selhání. Pokud pracovník SVP dokáže právě na tyto podněty vhodně reagovat, je zde větší šance pro vytvoření důvěrného vztahu s rodiči.

- Nepřeceňovat svou roli

Hlavním cílem profesionála (pracovníka SVP) není změnit klienta a jeho rodiče. Měl by si být plně vědom toho, že není reálné dosáhnout jakýchkoli radikálních změn v postojích a výchově rodičů klienta. Jeho hlavním cílem by mělo být přimět rodiče k zamyšlení, co je v jejich výchově dobrého a v čem naopak selhávají. Jaké jsou jejich výchovné postupy a cíle, a zda jsou naprosto správné a reálné, nebo zda je možné je pozměnit či upravit. Důležité je rodiče podpořit v tom co dělají dobře a umět rodiče pochválit za úspěchy. V předešlých kapitolách je zdůrazněn pocit bezpečí a důvěry, který je důležitý pro vztah terapeut-klient. Toho docílí pracovník SVP nejlépe tím, když se nebude snažit ihned všemu porozumět a nenechá se vyvést z míry silnými emočními projevy rodičů (Úlehla, 2005). Dle Prevendrákové (2001) se rodiče často cítí bezpečněji, pokud všechny jejich konzultace probíhají pod vedením stejného pracovníka, jaký vede konzultaci úvodní. Pracovník by měl rodiče vyzvat k tomu, aby popsali nejen svou situaci, ale také význam střediska výchovné péče v jejich problému. Měl by tedy pouze trpělivě vyslechnout představy rodičů, nikoli hned dělat závěry a navrhopvat řešení. (Michalová, 2007).

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Cíl výzkumného šetření

Bakalářská práce se zabývá možností uplatnění sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče. Jeho působnost a kompetence jsou základní otázkou, kterou se bude výzkum zabývat. Na sociálního pedagoga bude výzkum pohlížet z hlediska sociálního pedagoga jako pracovníka střediska výchovné péče, ale také na informovanost zaměstnanců střediska o možnostech působení sociálního pedagoga, jeho kompetencích a uplatnění ve středisku. Výzkum zjišťuje, jakou představu a pohled mají zaměstnanci střediska výchovné péče na profesi, kterou sociální pedagog vykonává nebo může vykonávat právě ve středisku výchovné péče.

Praktická část práce si klade za cíl zjistit, zda mají zaměstnanci střediska výchovné péče představy o profesi sociálního pedagoga. Dalším cílem práce je potom zjistit, jaké jsou možnosti uplatnění sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče. Vzhledem k povaze práce bude provedeno kvalitativní výzkumné šetření.

3.2. Cíle práce

- Cíl 1: Popsat představu pracovníků střediska výchovné péče o roli a profesi sociálního pedagoga.
- Cíl 2: Popsat možnost uplatnění sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče.

3.3. Výzkumné otázky

- VO1: Jakou představu mají pracovníci střediska výchovné péče o roli a profesi sociálního pedagoga?

Prostřednictvím této otázky byla zjišťována role sociálního pedagoga v celé šíři jeho působení. Tato otázka může z pohledu pozice sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče dokreslit i VO2, tedy představu o kompetencích a roli sociálního pedagoga právě v zařízení střediska výchovné péče. V rámci této otázky byli účastníci dotazováni, jak vnímají roli sociálního pedagoga. Zda vnímají rozdíl mezi sociální pracovníkem a sociálním pedagogem a v čem podle nich spočívá přínos sociálního pedagoga.

- VO2: Jak by se sociální pedagog mohl uplatnit ve středisku výchovné péče?

Touto otázkou byl zjišťován pohled pracovníků na multidisciplinární tým střediska výchovné péče. Komunikační partneři byli dotazováni například na význam sociálního pedagoga pro klienty a jejich rodiny a náplň práce sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče.

4. Metodika

4.1. Použitá metodika

V praktické části je použito kvalitativního výzkumu. Ten je podstatný hlavně pro hlubší porozumění situaci a nejčastější formou realizace je rozhovor v přirozeném prostředí komunikačních partnerů (Hendel, 2006). Metodou výzkumu bude dotazování s technikou polostrukturovaného rozhovoru. Miovský (2006) tvrdí, že výhodou právě polostrukturovaného rozhovoru je možnost kladení doplňujících otázek, díky nimž lze do daného tématu proniknout do hloubky.

4.2. Charakteristika výzkumného souboru

Bakalářská práce se zabývá sociálním pedagogem, ale také pohledem zaměstnanců střediska výchovné péče na jeho profesi. Výběr výzkumného vzorku byl proto záměrný a respondenty se stali zaměstnanci vybraného střediska výchovné péče. Protože je snahou práce zjistit odborné názory kvalifikovaných pracovníků, do výzkumného souboru jsou zahrnuty pouze profese, které mohou mít a mají povědomí o povaze profese sociálního pedagoga a kteří vykonávají sociální, pedagogickou nebo přímou obslužnou činnost pro klienty ve středisku výchovné péče nebo pro jejich rodiny. Mezi tyto pracovníky patří: vychovatelé střediska výchovné péče, asistenti pedagoga, etoped, psycholog, sociální pracovník a speciální pedagog.

Rozhovory byly vedeny buď v pracovní době zaměstnanců střediska výchovné péče, nebo v jejich přirozeném prostředí.

4.3. Realizace výzkumu a zpracování výsledků

Ředitel zařízení střediska výchovné péče udělil souhlas s provedením šetření na pracovišti. Současně byl opatřen souhlas s účastí na šetření i jednotlivých pracovníků střediska. Všichni komunikační partneři byli před realizací výzkumu ujištěni, že zůstanou v anonymitě, proto není blíže uvedeno, kde se vybrané středisko výchovné péče nachází a je uvedena pouze pracovní pozice komunikačních partnerů. Všechny rozhovory proběhly na pracovišti a průměrná délka rozhovorů se pohybovala okolo 30 minut. Rozhovory byly rozděleny na dvě části. První část byla cílena na představy o profesi sociálního pedagoga, jeho možnostech uplatnění v praxi. Druhá část byla mířena přímo na sociálního pedagoga a jeho uplatnění v multidisciplinárním týmu střediska výchovné péče. Na dvě části jsem rozdělila i část věnovanou výsledkům. V první části shrnuji získané poznatky od pracovníků střediska v ohledu na kompetence, osobnost a profesi sociálního pedagoga obecně. Druhá část prezentace výsledků se potom věnuje konkrétní náplni práce sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče a posouzení jeho potřebnosti v multidisciplinárním týmu střediska a jeho přínosu pro multidisciplinární tým a klienty střediska výchovné péče. Ještě před tyto dvě části jsou zařazeny údaje a komunikačních partnerech. Scénář rozhovoru je uveden v příloze č. I. Výsledky byly zpracovány technikou kategorizace dat, která na základě podobnosti

charakterizuje určitý společenský jev. Ve výsledcích práce jsou uvedeny tabulky, do kterých jsem data seřadila pro větší přehlednost. Všichni zúčastnění byli seznámeni s cílem práce, samotného výzkumu a zároveň jim bylo přislíbeno seznámení s výsledky, po dokončení výzkumného šetření.

5. Výsledky

5.1. Pracovníci střediska výchovné péče

Tabulka č. 1 zobrazuje přehled komunikačních partnerů a délku jejich praxe na pozici ve vybraném zařízení.

Tab.1 – Přehled komunikačních partnerů

participant	Délka praxe v zařízení
Speciální pedagog	9 let
Etoped	9 let
Sociální pracovník	9 let
psycholog	4 roky
Vychovatel 1	9 let
Vychovatel 2	7 let
Vychovatel 3	1 rok
Vychovatel 4	8 let
Vychovatel 5	3 roky
Asistent pedagoga A	5 let
Asistent pedagoga B	3 roky
Asistent pedagoga C	1 rok
Asistent pedagoga D	1 rok

Z tabulky č. 1 vyplývá, že někteří komunikační partneři působí ve středisku výchovné péče krátce, po dobu jednoho roku, dá se ale předpokládat, že mají přehled o všech činnostech střediska výchovné péče a vzhledem ke své odbornosti by pro ně pojem sociální pedagog neměl být neznámým pojmem.

5.2. Kompetence a osobnost sociálního pedagoga

Ze získaných dat vyplývá, že sociální pedagog by měl být hlavně empatický a schopný reflektovat všechny skutečnosti svých klientů. Měl by mít schopnost přizpůsobit se všem svým cílovým skupinám a měl by usilovat o svůj další rozvoj. Náplní jeho práce je zejména péče o klienty a jeho pomoc v tíživých sociálních, ale i životních situacích. Do tabulky č. 2 jsem zanesla kódy oblastí kompetencí sociálního pedagoga a samotné jmenované kompetence, které určili a definovali komunikační partneři.

Tab. 2: Kompetence sociálního pedagoga

Oblast kompetencí	kompetence
Osobnostní kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - Komunikační schopnosti <ul style="list-style-type: none"> - Flexibilita - Nadhled - Motivace k seberozvoji <ul style="list-style-type: none"> - Empatie - Přívětivý přístup - Umění zaujmout - Otevřenost - Umění aktivního naslouchání <ul style="list-style-type: none"> - Asertivita - důvěryhodnost
Postoje	<ul style="list-style-type: none"> - Otevřený přístup - Možnosti v řešení problémů <ul style="list-style-type: none"> - Orientace na klienta - Proaktivní přístup - Bez předsudků - Snaha odstraňovat předsudky ze společnosti - Tolerance ke všem problémům <ul style="list-style-type: none"> - Zachování objektivity
Profesní kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - Znalost výchovných metod

	<ul style="list-style-type: none"> - Zvládnání výchovné praxe - Znalost volnočasových aktivit - Znalost andragogické praxe <ul style="list-style-type: none"> - Znalost sociální práce - Orientaci v oblasti sociálních věcí <ul style="list-style-type: none"> - Umění komunikace - Schopnost vést rozhovor - Schopnost propojovat pedagogickou a sociální činnost - Znalost legislativy - Schopnost vést tým lidí - Vystudovaná vyšší odborná škola nebo vysoká škola
--	--

Zdroj: vlastní výzkum autora

Neméně často zaznívala také myšlenka, že sociální pedagog by měl umět spojovat pedagogickou, tedy výchovnou činnost a sociální práci, tedy že by měl být jakýmsi prostředníkem mezi přirozeným prostředím dětského či dospělého klienta a institucemi, které se snaží o klientovu převýchovu.

Komunikační partneři se shodli na tom, že sociální pedagog je velmi neurčitě definován a nevnímají tuto profesi jako pevný bod. Naopak je pro komunikační partnery sociální pedagog spíše někdo, kdo může vykonávat jak sociální, tak pedagogickou činnost, a to dle potřeby klienta nebo zařízení. Jako přínos profese sociálního pedagoga vidí komunikační partneři právě propojení sociální a pedagogické praxe, kterou by dle názoru většiny respondentů mohli uvítat hlavně dětští klienti, kteří mají komplexnější problémy, tedy problémy například v rodinném prostředí, které se odráží na chování a školních výsledcích. Naopak někteří respondenti uvádějí, že pro sociálního pedagoga bude velmi obtížné obsadit určitou funkci právě pro jeho roztržitost mezi sociální a pedagogickou sférou. Neumějí si představit co přesně by mohl dělat. Jako negativum vnímají také slabou podporu zákona, kdy sociální pedagog v podstatě může suplovat sociální pracovníka. Pokud je tedy v zařízení či službě sociální pracovník, není zde sociální pedagog potřeba. Zároveň ale vnímají malou informovanost zaměstnavatelů a

poskytovatelů služeb v ohledu sociální pedagogiky, a i toto respondenti vnímají jako mínus. Většina respondentů se shodla, že pracovní pozice sociálního pedagoga je velmi málo využívána a někteří zaměstnavatelé často ani neví, kam sociálního pedagoga jako pracovníka zařadit.

K rozdílu mezi sociálním pracovníkem a sociálním pedagogem padalo velmi podobných odpovědí. Tyto odpovědi se pojily hlavně s výchovnou a pedagogickou praxí sociálního pedagoga. Někteří respondenti se zmínili o větším povědomí společnosti ve prospěch profese sociálního pracovníka. Na druhou stranu pedagog je podle nich více komplexní pro vzdělávání dětí i dospělých a pro řešení jejich problémů právě ve výchovné praxi. Velmi často padala myšlenka právě vzdělávání dospělých a andragogiky jako jedna z možných forem uplatnění sociálního pedagoga mimo pole působnosti sociálního pracovníka. Vybrané rozdíly mezi sociálním pracovníkem a pedagogem uvádím pro větší přehlednost do tabulky číslo 3.

Tab. č. 3: Rozdíly mezi sociálním pedagogem a sociálním pracovníkem

Náplň práce a identifikované rozdíly	Sociální pedagog	Sociální pracovník
Práce s cílovými skupinami	✓	✓
Administrativní činnost	✓	✓
Znalost pedagogických metod	✓	✗
Znalost sociální politiky	✗	✓
Povědomí společnosti o profesi	✗	✓
Výchovná praxe	✓	✗
Andragogika	✓	✗

Uplatnění ve školské praxi	✓	✗
Uplatnění v sociálních zařízeních	✓	✓
Studium oboru sociální práce	✗	✓
Větší možnost uplatnění	✗	✓
Studium oboru sociální pedagogika	✓	✓
Možnost výchovného působení	✓	✗
Schopnost řešit problémy	✓	✓
Možnost sociálního šetření	✓	✓
Práce v multidisciplinárním týmu	✓	✓
Vytváření projektů	✓	✓
Vytváření programů pro volnočasové aktivity	✓	✗
Zabývá se těmi, kteří to potřebují, kteří vyhledali pomoc nebo těmi, kteří jsou monitorováni	✗	✓
Zabývá se všemi	✓	✗

Pedagogická funkce	✓	✗
Pomáhající profese	✓	✓

Zdroj: vlastní výzkum autora

5.3. Uplatnění sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče

Někteří komunikační partneři vypověděli, že sociální pedagog by mohl pomoci dětem lépe pochopit situaci, ve které se nachází on i jeho rodina. „*Jeho přínos by mohl být právě v propojení sociálu a výchovy, tam by mohl pro dítě znamenat stěžejní bod a mohl by se stát jejich klíčovým pracovníkem.*“ Klíčový pracovník je jakýsi průvodce situací a komunikační partner uvádí, že spojením sociální a pedagogické praxe by mohl pomoci jasněji pochopit situaci. Další komunikační partneři uvedli, že by sociální pedagog mohl být průvodcem a pracovníkem střediska výchovné péče spíše pro rodiče dětí.

Z tabulky č.3 dále vyplývá, že sociální pedagog by mohl ve středisku výchovné péče zastoupit jak roli sociálního pracovníka, tak vychovatele. Pro participanty bylo velmi důležité spojení sociální práce a pedagogiky. Spojení totiž může přinášet nové pohledy na řešení problémů i nové metody a techniky práce, které nejsou zaměřeny pouze jednostranně. Navíc má sociální pedagog i teoretické znalosti s propojováním výchovných, edukativních i socializačních prvků a zároveň chápe situaci klienta v kontextu sociální práce. Je tedy možné, že práce sociálního pedagoga by ve středisku výchovné péče byla stěžejním a odrazovým můstkem pro řešení klientových problémů. K otázce důležitosti zaměření na rodiče, při řešení situace dětského klienta se komunikační partneři jednohlasně shodli na tom, že rodiče hrají velkou roli. Pro všechny komunikační partnery je důležité začít s nápravou vztahů právě v rodinném prostředí dětského klienta.

Jednomyslně se shodují také na tom, že rodiče a prostředí, které mohou pro dítě připravit může být jakýmsi odrazovým můstkem pro změnu v chování dítěte a je proto důležité, aby právě rodiče sami byli iniciátory změny. „*Často se stává, že si rodiče myslí, že jim vrátíme napravené dítě, se kterým už nebude žádný problém ani konflikt. Neuvědomují si ale, že důležitou součástí pohody dítěte je jejich chování k němu a také*

působení přirozeného prostředí. Musíme rodiče často navštěvovat a vysvětlovat jim podněty, které by bylo lepší v jejich životě změnit nebo na nich zapracovat, aby práce s dítětem nepřišla vniveč.“ „Někteří rodiče po sezeních s multidisciplinárním týmem a několika návštěvách začnou sami aktivně pracovat na odstraňování nedostatků, které mohou být pro dítě spouštěčem nebo podnětem pro jeho chování. To je vždy velmi milá satisfakce za všechnu snahu a práci, kterou nejen dětem ale i celé jejich rodině poskytujeme.“

Práce s rodinou je pro všechny komunikační partnery stejně důležitá, jako práce se samotným klientem střediska výchovné péče – dítětem.

V návaznosti na předešlou část, kdy byly kladeny otázky na sociálního pedagoga obecně se potom rozhovor dostal k tématu sociálního pedagoga v zařízení, ve kterém komunikační partneři pracují.

„Mohl by uplatnit svou andragogickou praxi a pokusit se přiblížit rodičům. Rodiče by mohli mít větší důvěru a vzhledem k tomu, že sociální pedagog nemá moc velkou historii v práci s rodinami, které potřebují pomoc, mohli by k ní klienti, a hlavně jejich rodiny přistupovat bez předsudků a stereotypů, které už mohli dříve získat z různých řešení sociálních situací. Mohl by například vést sezení, ukazovat rodině různé přístupy, podporovat rodiče ve změně prostředí či návyků. Od jednoho z komunikačních partnerů padl i návrh na možnost uplatnění sociálního pedagoga jako inovátora postupů v současné praxi střediska. „Myslím si, že by tady sociální pedagog působil spíše jako sociální pracovník. Mohl by mu pomoci vyřizovat hlavně administrativní agendu, které by měl rozumět, zároveň by mohl sám vést například šetření v rodině.“

„My jako multidisciplinární tým působíme každý v jedné oblasti, výchova a vzdělávání, sociální oblast, psychologická podpora, speciální a etopedická podpora. Možná by bylo zajímavé mít v týmu někoho, kdo by viděl a rozuměl více oblastem. To by mohl zefektivnit a rozvinout metody a techniky používané u nás v zařízení“ Asi polovina komunikačních partnerů se shoduje na postoji, že sociální pedagog by mohl zefektivnit procesy v zařízení, zároveň by díky své multidisciplinaritě mohl přinášet nové pohledy a postřehy na dění v zařízení, situace klientů a jejich rodin. Další odpovědi na přínos sociálního pedagoga multidisciplinárnímu týmu bylo například, že by se stal jen dalším členem, který by mohl přidat názor na situaci. Objevila se také odpověď, že by se mohly názory

multidisciplinárního týmu ještě více tříštit a shoda při jednání týmu by se stala ještě komplikovanější.

„Klienty našeho střediska by pak nemuseli být pouze děti, ale i jejich rodiny. Středisko by pak mohlo poskytovat komplexnější služby. Pokud by se mu povedlo navázat bližší vztah, mohl by dokázat přimět rodiče ke změně, která je žádoucí pro další vývoj dítěte, a i jeho lepší aklimatizaci v domácím prostředí po ukončení pobytu.“ Komunikační partneři dále uvádí, že by sociální pedagog mohl vést například poradnu a ambulanci, do které dochází pouze rodiče a stal by se spolu s psychologem zařízením jednotkou, která by mohla působit i v jednorázovém poradenství v zařízení nebo například ve školách. *„Sociál a pedagogika se ve výchovných zařízeních velmi prolínají a není možné je oddělit. Mít odborníka na obě tyto problematiky v jedné osobě by mohlo pomoci na pracovišti k lepšímu vnímání sociálních pracovníků pedagogů a obráceně. Nemáme tu žádné souboje, jen máme jiné kompetence a občas si nerozumíme, to se stává“* uvádí další komunikační partner s tím, že pedagogický pracovník si přece jen klade jiné cíle než ten sociální. Zároveň upozorňuje na to, že pedagogický pracovník jako vychovatel pracuje s problémy dítěte přímo, kdežto s problémy rodičů a prostředí, ze kterého dítě přišlo, se sociální pracovník setkává pouze jednou za týden či jiný časový úsek. Sociální pracovník může tedy jako hlavní cíle vytyčit jiné priority. Sociální pedagog by tedy mohl najít balanc mezi některými vyostřenějšími situacemi, kdy se sociální pracovník a pedagogičtí pracovníci nemohou shodnout.

6. Diskuze

Z interpretace dat výzkumu bakalářské práce je patrné, že pracovníci střediska výchovné péče mají celkem jasné povědomí o tom, kdo je sociální pedagog, jaké jsou jeho kompetence. Jak by měl vypadat a jaká by měla být náplň jeho práce.

Dále z výsledků můžeme vyčíst, že sociální pedagog ve středisku výchovné péče najde uplatnění nejen jako sociální pracovník, ale i vychovatel dětí. Zároveň narážíme na problém, že zaměstnanci střediska výchovné péče vidí jakousi bariéru mezi tím, co středisko legislativně může. Ve střetu je hlavně klient jako dítě a celá rodina. Často zmiňují, že by bylo skvělé, aby sociální pedagog vedl spíše rodiče dítěte a svou činností edukoval je a prostředí, kam se po pobytu ve středisku nebo pokaždé konzultaci dítě s rodiči vrací. Pro pracovníky je velmi těžké pracovat s dítětem, jehož rodiče nespolupracují, nechtějí za chování dítěte přijmout jakoukoli zodpovědnost a nehdolají měnit své chování. Vidí sociálního pedagoga jako možnost zapojení rodin více do celého procesu a možnost vývoje středisek výchovné péče, které by se nemusely orientovat jen na dětského klienta, ale na celé rodiny.

V péči o děti mají sociální pedagogové také své opodstatnění a ve středisku výchovné péče je možné jich využít jako klíčových pracovníků, kteří mají přehled nejen o pedagogických a výchovných problémech jednotlivých dětí, ale také v sociální situaci, ve které se dítě nachází. Může tedy lépe pochopit situaci dětí, jejich cíle a priority a tím si vytvořit s dítětem velmi silné pouto postavené na důvěře. Sociální pedagog by tak mohl vytvořit bezpečné prostředí pro projevy dítěte, kde bude moci odhalit všechny svoje strachy, pocity a bude pochopeno a přijato. Dle Standardů vzdělávání v oblasti sociální pedagogiky by měl sociální pedagog působit v institucích a organizacích zabývajících se výchovou, vzděláváním, poradenstvím a sociální péčí. Všechny tyto aspekty středisko výchovné péče splňuje a z teoretického hlediska je tedy zařízením, které by mělo profesi sociálního pedagoga potřebovat, vyhledávat a zaměstnávat. Ve stejném dokumentu Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice (2013) zmiňuje, že se sociální pedagog může uplatnit jako sociální pedagog – dle Asociace by měla být tato profese zařazena do katalogu profesí a Zákona o pedagogických pracovnících, pedagogický pracovník ale i například vychovatel. Opět by tedy sociální pedagog do střediska jako zaměstnanec velmi dobře zapadal a mohl zastat různou práci na různých pozicích.

7. Závěr

Práce je zaměřena na práci odborných pracovníků ve středisku výchovné péče a na osobnost a profesní předpoklady pro výkon profese sociálního pedagoga. Nejprve pojednává o sociální pedagogice jako profesi, jejích kompetencích a uplatnění sociálního pedagoga. Tato část je důležitá pro vytvoření si celkové představy o profesi sociálního pedagoga a přístupu legislativy a zaměstnavatelů k ní. Další kapitolou teoretické části práce je popis fungování střediska výchovné péče. Součástí kapitoly je analýza výkonových ukazatelů MŠMT, které ukazují aktuální stav pracovníků středisek výchovné péče, popis odborného týmu střediska dle odborné literatury a vzhledem k tématu práce je zařazena i spolupráce střediska s rodinou klienta. Práce opět poskytuje komplexní představení zařízení ve vztahu k tématu bakalářské práce a zároveň prezentuje aktuální klientelu a pracovníky ve střediscích výchovné péče.

Bakalářská práce dále reprezentuje výsledky kvalitativního výzkumu, jehož hlavním cílem bylo popsat, jak vidí pracovníci multidisciplinárního týmu profese sociálního pedagoga a zda v jeho působení ve středisku výchovné péče vidí přínos pro multidisciplinární tým a klienty střediska. Dále bylo zjišťováno obecné mínění odborných profesí o roli a profesi sociálního pedagoga.

Z výsledků kvalitativního šetření a jeho následné interpretace je možné konstatovat, že většina dotazovaných by ve svém multidisciplinárním týmu osobnost sociálního pedagoga uvítala. Jeho klady spatřují pracovníci konkrétního SVP hlavně v tom, že může přinést pohled spojující sociální a práci a pedagogiku. Právě tyto dva obory se při řešení situace klienta mohou dostávat do střetu zájmu. Sociální pedagog by měl rozumět argumentům obou stran a zároveň by měl mít dostatečné profesní kompetence k řešení konfliktních situací členů multidisciplinárního týmu a zároveň by na první místo vždy prosazoval komplexní klientovi zájmy jak ze strany výchovné pedagogické činnosti, tak ze strany sociální práce.

Z realizovaného šetření je také patrné, že pojem sociální pedagog stále není dostatečně ukotven v povědomí odborných pracovníků a potenciálních kolegů. V otázkách obecných, které se týkaly sociální pedagogiky mnozí dlouho přemýšleli, jak tuto profesi vůbec vyčlenit. Zároveň je v šetření vidět, že díky otázce na komparaci sociálního

pedagoga a sociálního pracovníka, se pracovníci SVP uchýlovali buď ke znění zákona, nebo nedokázali přesně určit, v čem je práce sociálního pedagoga jiná.

V oblasti významu působení sociálního pedagoga pro klienty je patrné, že mezi komunikačními partnery vládne rozpor v cílové skupině sociálního pedagoga. Dá se říct, že polovina komunikačních partnerů vidí přínos sociálního pedagoga v práci s dětmi, v řešení jejich problémů a v pomoci zorientovat se nejen v situaci, ale i v problémech v jakých se nachází. Druhá polovina komunikačních partnerů vidí potenciál sociálního pedagoga spíše v práci a kontaktu s rodiči dítěte, které SVP navštěvuje nebo je v něm umístěno. Padl i návrh možného poradenského zaměření sociálního pedagoga jako odborníka nejen na výchovné problémy s jeho diagnostickou kompetencí, ale také jako odborníka na oblast sociální, znalost zákonů, zařízení, možnost poskytování základního poradenství.

Celkově jsou členové multidisciplinárního týmu spíše pro obsazení pozice sociálního pedagoga v zařízení, nicméně padl i názor možné roztříštěnosti názorů multidisciplinárního týmu, který by se nemusel shodnout a bylo by tak ohroženo jeho fungování. Panuje obava z malého množství znalostí z oblasti pedagogiky i sociální problematiky a proto by názor sociálního pedagoga nemusel vést ke konsenzu mezi pedagogickou a sociální částí pracovníků SVP, ale naopak k větším konfliktům, kterým by multidisciplinární tým musel čelit.

Výsledky výzkumného šetření mohou posloužit jako podklad pro další výzkum. Kvantitativní výzkum by ukázal jasnější smýšlení odborných pracovníků SVP o profesi sociálního pedagoga i jeho přínosu.

Zařízení SVP, kde výzkum probíhal byly výsledky předány a je na zvážení ředitele zařízení, zda zařadí pozici sociálního pedagoga do svého multidisciplinárního týmu či nikoli.

Sociální pedagogika je ale oborem budoucnosti, ať už jako vědní obor nebo profesní orientace. Vidíme snahu evropských projektů zasadit sociálního pedagoga do školství, snahu rozvíjet studijní obory sociální pedagogiky a snahu studentů sociální pedagogiky uplatnit se na trhu práce jako sociální pedagog, nikoli pedagog volného času nebo sociální pracovník. Sociální pedagogika patří mezi pomáhající profese, přesto je povědomí a o jejím praktickém účelu spíše mizivé a v zapojení do praxe zůstává stále spíše v teoretické rovině.

Jako studentka sociální pedagogiky i sociální práce mohu říci, že sociální pedagogika na rozdíl od sociální práce nenabízí pouze řešení a možnosti, sociální pedagogika nabízí člověku rozvoj, motivaci a podporu. Nabízí odborné znalosti, praktické dovednosti ale hlavně osobnosti, které mohou člověku pomoci překonat i ty nejtěžší překážky. Nabízí možnosti volby a díky svému širokému spektru působení i nekonečnou podporu, ať už se člověk rozhodne jakkoli.

Sociální pedagogové budou potřební, protože v dnešním světě, kde se informace musí filtrovat více, než kdykoli dřív a kdy je možné stát se kýmkoli, je dobré vědět, že jsou tu lidé, kteří ví, kdo doopravdy jste, znají vaše starosti, prožívají vaše volby a podporují vaše rozhodnutí. Tím vším sociální pedagogové jsou a mohou být, a nejen ve střediscích výchovné péče.

8. Zdroje

1. *Asociace vzdelavatelů v sociální pedagogice* [online], 2013. ASOCPED [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://asocped.cz/folders-1304/>
2. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna Pedagogika: Vybrané problémy*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 1994. ISBN 80-223-0817-X.
3. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika pre stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie a pedagogické a kultúrne akadémie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2005.
4. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.
5. BELZ, Horst a SIEGRIS, Marco. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.
6. COUFALOVÁ, Šárka. *Sociální pedagogika jako obor studia na vysokých školách v České republice*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.
7. *Educationsupport: Life as a prison educator* [online], 2020. London: Education Support [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.educationsupport.org.uk/blogs/life-prison-educator>
8. EMMEROVÁ, Ingrid. *Sociálny pedagóg jako pomáhajúca profesia, súčasný stav a perspektívy*. In: *Sociální pedagogika ve střední Evropě 2010, současný stav a perspektivy: Inovace a nové trendy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, ISBN 978-80-87182-08-6.
9. GULOVÁ, L.: *Postavení multikulturní výchovy v systému sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006.
10. GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 208 s. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-802-4733-791.
11. HATAR, Ctibor, 2016. *SOCIAL PEDAGOGUE AS A PARTICIPANT OF CLASS AND SCHOOL CLIMATE*. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*. Nitra: Constantine the Philosopher University, 5(2), 11. ISSN 1339-8660.
doi:10.18355/PG.2016.5.2.206-216

12. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2006.
13. HRONCOVÁ, Jolana. Vztah sociální pedagogiky a sociální práce v teoretické reflexii i v praxi – historie a současnost. In: Sociální pedagogika ve Střední Evropě 2010: Inovace a nové trendy. Brno: Institut mezinárodních studií Brno, 2010, s. 29- 40. SBN 978-80-87182-15-4.
14. JEDLIČKA A KOL., R. 2015. Poruchy socializace u dětí a dospívajících. Prevence životních selhání a krizová intervence. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5447-5.
15. KOPŘIVA, Karel. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 2013.
16. KRAUS, B. K vývoji české sociální pedagogiky. Pedagogika, časopis o vzdělávání a výchově. 2007, 2, s.132-143. ISSN 0031-3815.
17. KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
18. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. Člověk, prostředí, výchova: K otázkám sociální pedagogiky. 2. vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
19. LORENZOVÁ, J. Sociální pedagogika jako pomáhající disciplína. Pedagogika, časopis o vzdělávání a výchově. 2001, 3, s. 292-293. ISSN 3330- 3815.
20. MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
21. MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
22. MICHALOVÁ, Zdeňka. 2007. *Sonda do problematiky specifických poruch chování*. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 978-80-7311-075-8.
23. NOVOSAD, Libor. Základy speciálního poradenství: Struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 160 s. ISBN 80-7178-197-5.
24. PEŠATOVÁ, I. 2007. *Vybrané kapitoly z etopedie*. 2. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 8073720876
25. PREVENDÁROVÁ, Jitka. 2001. *Rodinná terapie a poradenstvo: základné pojmy a teoretické východiská*. 2. Bratislava: Humanitas. ISBN 80-968053-6-3.

26. PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
27. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
28. *Statistické ročenky školství: výkonové ukazatele* [online]. 2021. Praha: MŠMT [cit. 2020-11-02]. Dostupné na internetu: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
29. ŠIŠKOVÁ, K. Grantový projekt Vzdělávací program učitele – grantové poradce, Péče o žáky s problémovými projevy chování v SVP. (CZ.107/1.3.48/02.0013.)
30. ŠNÝDROVÁ, Ivana. Psychodiagnostika. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 143 s. Psyché. ISBN 978-802-4721-651.
31. ÚLEHLA, Ivan. 2005. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 3. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-36-9.
32. VOCÍLKA, Miroslav. 1996. Netradiční forma prevence poruch chování: náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež. Praha: Tech - Market. ISBN 80-902-1348-0.
33. VOCÍLKA, Miroslav. 1997. *Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež*. 2. Praha: Tech - Market. ISBN 80-902-1345-6.
34. VYSKOČILOVÁ, Jana. 2013. Etika a psychoterapie. *Psychiatrie pro praxi: Psychoterapie*. Praha: Univerzita Karlova, **14**(4): 174-178.
35. Zákon o sociálních službách: zákon č. 108/2006 Sb. [online]. [cit. 2013-05-29]. Dostupné z: <http://zakony-online.cz/?s174&q174=all>
36. Zákon 109/2002 Sb. §17 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění.
37. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2013-05-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/zakon-c-563-2004-sb-o-pedagogickych-pracovnicich>
38. Vyhláška 458/2005 Sb. o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče, v platném znění

8.1. Studijní programy

1. Anotace studijních oborů a jejich kombinací otevíraných na PF v přijímacím řízení 2012/13. Pedagogická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: http://pf.ujep.cz/files/prijimacky/PF_Anotace_studijnich_oboru_201213.pdf
2. Informace o studijním oboru, požadavky k přijímacím zkouškám. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/structure/departments/kpe/socialni-pedagogika.html>
3. Platné studijní plány. Katedra pedagogiky. Filosofická fakulta. Univerzita Karlova. [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://kped.ff.cuni.cz/cs/studium/1-studijni-programy-oboru-pedagogika/platne-studijni-plany/>
4. Přehled oborů Pdf. Univerzita Hradec Králové [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/cs/pedagogicka-fakulta/prijimaci-zkousky/studijni-programy/socialni-pedagogika-5>
5. Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních. Pdf. Univerzita Hradec Králové. [online]. [cit. 2021-03-30]. <https://www.uhk.cz/cs/pedagogicka-fakulta/prijimaci-zkousky/studijni-programy/socialni-pedagogika-se-zamerenim-na-vychovnou-praci-v-etopedickych-zarizenich-3>
6. Sociální pedagogika. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.utb.cz/vyhledavac-oboru/socialni-pedagogika-bc/>
7. Sociální pedagogika. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.utb.cz/vyhledavac-oboru/socialni-pedagogika-mgr/>
8. Studijní obor Sociální pedagogika a poradenství. Masarykova univerzita Filozofická fakulta [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/bakalarske-a-magisterske-obory/24521-socialni-pedagogika-a-poradenstvi>

9. Studijní obor Sociální pedagogika a poradenství. Masarykova univerzita Filozofická fakulta [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/uchazeci/navazujici-magisterske-studium/vyberte-si-obor/353-socialni-pedagogika>
10. Studijní obor Sociální pedagogika a volný čas. Masarykova univerzita Filozofická fakulta [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/bakalarske-a-magisterske-obory/23389-socialni-pedagogika-a-volny-cas>
11. Studijní obor Sociální pedagogika a volný čas. Masarykova univerzita Filozofická fakulta [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/uchazeci/navazujici-magisterske-studium/vyberte-si-obor/8039>
12. Studijní programy katedry sociální pedagogiky. Ostravská univerzita v Ostravě [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://pdf.osu.cz/pes/nabizene-programy-a-obory/?specializaceid=3458>
13. Studijní obory pro akademický rok 2013/2014. Univerzita Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.cmtf.upol.cz/nc/zprava/clanek/zmena-akreditace-studijniho-oboru-socialni-pedagogika-a-novy-zpusob-prihlasovani/>
14. Studijní obory pro akademický rok 2020/2021. Husitská teologická fakulta Univerzita Karlova v Praze [online]. [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://htf.cuni.cz/HTF-92.html#9>

9. Přílohy

9.1. Příloha 1 – scénář polostrukturovaného rozhovoru

Slyšeli jste někdy o profesi sociálního pedagoga?

Jaká je podle Vás náplň jeho práce?

Kde se podle Vás může sociální pedagog nejlépe uplatnit?

Dovedete popsat kompetence sociálního pedagoga?

Jaký by měl být sociální pedagog?

Je podle Vás, při péči o klienta důležité zaměření na rodiče klienta a jeho zázemí?

Myslíte si, že je rozdíl mezi sociálním pedagogem a sociálním pracovníkem?

Jak by mohl sociální pedagog přispět k řešení situace klienta?

Co by mělo být podle Vás úkolem sociálního pedagoga ve středisku výchovné péče?

Jaký význam podle Vás by mělo zařazení sociálního pedagoga do multidisciplinárního týmu střediska výchovné péče?

V čem by mohla být pozice sociálního pedagoga pro klienty střediska výchovné péče významná?

9.2. Příloha 2 – seznam zkratk

- 1) MŠMT = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- 2) NVÚ = Národní ústav pro vzdělávání
- 3) OP VK = Operační program Vzdělání pro konkurenceschopnost
- 4) OP VaVpl = Operační program Výzkum a vývoj pro inovace
- 5) OSPOD = orgán sociálně právní ochrany dětí
- 6) SVP = středisko výchovné péče

9.3. Příloha 3 – seznam tabulek

- 1) Tabulka 1 = Přehled komunikačních partnerů
- 2) Tabulka 2 = Kompetence sociálního pedagoga
- 3) Tabulka 3 = Rozdíly mezi sociálním pedagogem a sociálním pracovníkem

9.4. Příloha 3 – seznam grafů

- 1) Graf č.1 = Klienti střediska výchovné péče dle stupně vzdělání
- 2) Graf č.2 = Iniciátoři návštěvy střediska výchovné péče